

Spesialutgave 2016

Primitive tider

Om vikinger og virkninger

Festskrift til Ellen Høigård Hofseths vikingtidsutstilling

Hege S. Gjerde og Gro B. Ween (red.)

Primitive
tider

Primitive tider utgis av Elise Naumann (red.), Jostein Gundersen, Steinar Solheim, Hege Skalleberg Gjerde, Josephine Munch Rasmussen, Heidi Mjelva Breivik og Vibeke Maria Viestad.

Primitive tider spesialutgave 2016 er redigert av Hege Skalleberg Gjerde og Gro B. Ween. Ansvarlig redaktør: Elise Neumann.

ISSN 1501-0430

Postadresse:

Primitive tider
Postboks 7009, St. Olavs plass
0130 Oslo

kontakt@primitive-tider.com
abonnement@primitive-tider.com
www.primitive-tider.com

Ombrekk: Egon Låstad

Trykk: Representralen ved Universitetet i Oslo

© Primitive tider. Ettertrykk for mangfoldiggjøring kun etter avtale med redaksjonen.

Forsidebilde: Oppussing i salen som rommet de eldste periodene i Ellen Høigård Hofseths utstilling *Fra istid til Kvitekrist*. Snart klart for nye utstillingsgrep. Foto: Kirsten Helgeland/Kulturhistorisk museum.

Hvordan sitere:

Hele volumet:

Gjerde, H.S. og G.B. Ween (red.) 2016 Om vikinger og virkninger. Festskrift til Ellen Høigård Hofseths vikingtidsutstilling. Primitive tider spesialutgave 2016. Representralen, Oslo.

Enkeltartikler:

Elliott, K. 2016 Sagaen om vikingtidssalen: minner fra en nybrottsal. I Om vikinger og virkninger. Festskrift til Ellen Høigård Hofseths vikingtidsutstilling, Gjerde, H.S. og G.B. Ween (red.), s.13-24. Primitive tider spesialutgave 2016. Representralen, Oslo.

INNHold

Innledning HEGE SKALLEBERG GJERDE og GRO B. WEEN	5
Sagaen om Vikingtidssalen: Minner fra en nybrotts tid KATHERINE ELLIOTT	13
A kaleidoscopic vision: exhibiting and imagining the Viking Past in <i>Fra Istid Til Kvitekrust</i> MARZIA VARUTTI	27
Skattkammerets blendende aura HÅKON ROLAND	39
En lang omvei om vikingtidsutstillingen som et feministisk prosjekt, jotnen Ellen Høigård Hofseth og flate ontologier GRO B. WEEN	53
Våre helter vikingene – et portrett av en historisk periode HANNE LOVISE AANNESTAD	65
Tekstilreleiffene i vikingtidsutstillingen LISA DAMSTUEN	79
The skilled Viking: displaying crafts and not displaying killing in an exhibition on the Viking age GEOFFREY GOWLLAND	91
En gjøgler blant guder? Om det samiske i vikingtidsutstillingen HEGE SKALLEBERG GJERDE	103
De levende døde i vikingformidlingen TONE WANG	117
Kjenner du din indre viking? Et perspektiv på bruk av gjenkjennelse som formidlingsgrep I utstillingene HILDE SOFIE FRYDENBERG	127
En omvisning i Vikingtidsutstillingen på Tullinløkka – et sted for skolebarn og tilpasset opplæring KRISTIAN OMNES	139
Skapende rivingsprosess? Demontering av vikingtidsutstillingen og deltakelse fra publikum, en form for dekuratering basert på tillit TONE CECILIE SIMENSEN KARLGÅRD	155

De levende døde i vikingformidlingen

Tone Wang¹

Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

En utstilling er et landskap. Det er et bygd landskap, et landskap en rekke fagfolk har investert tungt i. Blod, svette, tårer, tid og penger er lagt ned i rikt monn for å gi publikum kunnskap og opplevelser. Besøkende som vandrer i Ellen Høigård Hofseths vikingtidsutstilling i Kulturhistorisk museum møter et eksepsjonelt rikt utstillingslandskap. Meningslagene er mange og varierte, dyptpløyende faglige og formidlingsmessige begrunnelser er investert i tilsynelatende hver minste detalj (Hofseth 1999, 2000, 2001).

I det følgende skal to eksepsjonelle gjenstander fra denne utstillingen få oppmerksomhet: En minnestein og et skjelett. De evner begge, i dette tette utstillingslandskapet, å fange publikums blikk (Dudley 2012, 2014). Hvis utstillingen med Cliffords ord sees som en kontaktzone, en arena for utveksling hvor folk møtes og omgås på tvers av tid og rom (Pratt 1991; Clifford 1997; Purkis 2013; Schorch 2013), oppleves disse som sosiale gjenstander (Simon 2010), som åpne invitasjoner til samtale og utforskning. De vekker nysgjerrighet i ordets beste forstand (Thomas 2016).

Utstillingen tematiserer livsverdener i Norge i vikingtid. I møte med disse gjenstandene antyder utstillingslandskapet at det er mer å hente, om

personlige historier, enkeltskjebner fra fortiden og muligheten til å bli kjent med dem. Utstillingen hintes, gjenstandene inviterer, og for interesserte besøkende kan formidleren i denne situasjonen være nøkkel til nye aspekter ved museumsopplevelsen (Schorch 2013; se også OMNES).

Ulike besøkende har ulike behov og ønsker med hensyn til tilrettelegging og formidling (Falk 2009; Black 2011; Schorch 2013; Dudley 2014). Formidlerens privilegium i møte med personer og grupper er å velge veg gjennom utstillingslandskapet, trekke frem fortellinger og enkeltgjenstander – og å legge til rette for møter med de levende døde i utstillingen.

Utgangspunktet i det følgende er de to gjenstandenes materialitet, tilstedeværelse, og fortellingene og skjebnene som er knyttet til dem. Vårt første møte er med unggutten fra Evje som dro til England og døde i kamp, og som det ble reist minnestein for. Det neste er med mannen, innsatt på tukthuset i Christiania, som ble viking etter sin død. Det første glir svært godt inn i fortellinger om vikingtiden, og har fått mye oppmerksomhet i møte med alt fra turistgrupper til barnehagebarn. Det andre åpner perspektiver

---

¹ Tone Wang er sosialantropolog og har jobbet med utstillinger og formidling ved Kulturhistorisk museum i ulike sammenhenger siden 1998.

Figur 1. Galtelandsteinen (C7538) etter rekonstruksjonen, slik den siden 1993 har stått i vikingtidsutstillingen i Historisk museum, Oslo. Foto: Kirsten Helgeland/Kulturhistorisk museum.

på valgene som tas i en utstillingsprosess og konsekvensene de kan ha for formidlingen.

Da Bjor fant døden i hæren

Svært mange sjetteklassinger har etter hvert blitt utstyrt med sverd, skjold og hjelm for å være Bjor som reiser med kameratene sine til Danmark på tur. Etter som hans historie pakkes ut snakker vi om runeskrift, gravskikk, berømte konger på hærtokt til England og hvordan det kan ha vært å være sønn nummer to i vikingsamfunnet. Sammen med barna snakker vi om det viktige ved å bli husket, og hvordan det har seg at vi fortsatt kjenner Bjor og snakker om ham 1000 år etter hans død.

Utgangspunktet for historien om Bjor er utstillingens største originalgjenstand. Den oppreiste runesteinen står slik plassert at du må gå i sirkel rundt den for å kunne ta fatt på rampen som fører deg fra utstillingsdelen om vold, til handelsplassen og vikingferdene. Det er umulig å ignorere den. Den er mannshøy, og står alene. Steinen har tydelig vært i hardt vær, den bærer preg av å være satt sammen av ulike deler og er montert på en metallstøtte.

Den eneste støtte til tolkning utstillingen gir besøkende er et skilt festet på sokkelen: «Arnstein reiste denne steinen etter Bjor, sønnen sin. Han fant døden i hæren, da Knut angrep England.» Det er det hele. Og det sies kun på norsk. Det er opp til besøkende å forstå at dette er en oversettelse av teksten på steinen. Dens relasjon til utstillingsrommet rundt baserer seg på tekstens henvisninger til død, hær og angrep på England. Tid og sted er ikke angitt.

Steinen vekker oppmerksomhet og interesse i kraft av seg selv. Det er dog først gjennom museumsformidleren at publikum – enten de er sjetteklassinger eller barnefamilier på søndagstur – har mulighet til å bli kjent med Bjor og hans rolle i kong Knut av Danmarks angrep på England i 1015. Leder av runearkivet ved Kulturhistorisk museum, professor James E. Knirk, pakker ut fortellingen for oss i en forskningsartikkel fra 1997 (Knirk 1997). I følge ham er Bjor en ung gutt som drar til Danmark

med et par kompiser. Her slutter de seg som leiesoldater til Knuts hærtog mot England. Bjor faller i kampene i 1015 eller 1016. Kompisene vender hjem til Setesdal etter å ha mottatt sin del av danegjelden, antagelig i 1018. Bjor var en av mange leiesoldater, og en av mange som døde. Han hadde ikke en posisjon i sin samtid som gjør det særlig sannsynlig at han huskes i kraft av seg selv. Vi husker Bjor fordi faren hans, Arnfinn, reiser steinen etter ham hjemme i Evje i Setesdal etter hans død, og fordi steinen i dag står i museet.

Korset som er hogd inn øverst på steinen inviterer til diskusjon blant mange besøkende. Det gjøres enda mer interessant av ekstrainskriften, av Knirk (1997:124) beskrevet som «Den kristne ‘overskriften’» på steinen. Han oversetter den med «Gud er én». Denne oversettelsen er ikke tilgjengelig i utstillingen. Samtalene med publikum rundt forståelser av religionsskiftet, forskjellen på gudsforståelse i hedendom og kristendom, betydningen av reisevirksomhet – og hvordan man som reisende, som handelsmann og som leiesoldat fant løsninger som primsigning for gradvis forpliktelse til kristendommen gjorde samkvem mulig er her mange og varierte.

Steinens ulike deler og måten den er rekonstruert på er utgangspunkt for utpakking av hvordan forståelsen av oldsaker og historie har endret seg i Norge fra steinen først ble omtalt av biskop Thomas Wegner i 1639 (Knirk 1997:127). Steinen inviterer til fortelling og diskusjon rundt den gryende interessen for det gamle. Steinen flyttes i takt med endret forståelse av dens betydning, og da bonden på Galteland bygde nytt våningshus med pipe i 1855 og trengte mer byggestein hadde det dramatiske konsekvenser. De rekonstruerte delene og svimerkene som nå er klart synlige på originale fragmenter er direkte resultat av at steinen ble hogget opp og murt inn i pipa på gården. Fragmentene ble først reddet ut i 1875, og da sendt Universitetets Oldsakssamling (Knirk 1997:129)

Den tar oss videre og lar oss se hvordan konservator og runolog diskuterte seg fram til løsningen som ble valgt da steinen ble rekonstruert for å få sin plass i denne utstillingen

(Knirk 1997). Den rike kunnskapen om steinen, kombinert med en klar forståelse for hvordan akkurat denne steinen passet inn i det gjeldende utstillingskonseptet – og fungerte svært godt i skoleformidlingsammenheng – lå til grunn for at den nå er del av utstillingen. Både kunnskaps-tilfanget og vurderingene beskrives og diskuteres i James Knirks artikkel i Oldsakssamlingens årbok utgitt i 1997. Potensialet antydes, men er ikke i særlig grad tilgjengelig for publikum som besøker utstillingen på egenhånd.

Galtlandssteinen framstår som et overflødigthorn av formidlingsmuligheter i denne utstillingen. I kraft av sin egen materielle tilstedeværelse – runeskriften, at den er delvis rekonstruert med et materiale som helt klart ikke er stein, korset på toppen – blir den lagt merke til og studert. Den fungerer absolutt som en sosial gjenstand (Simone 2010) – den inviterer til samtaler og samhandling blant besøkende. Men de har liten mulighet til å bli kjent med Bjor. Hans navn neves, men hans historie antydes kun. Potensialet i kontaktsonen åpnes først når publikum får tilgang til konteksten og de bakenforliggende ressursene (Clifford 1997; Schorch 2013)

Tukthuslemmet som ble viking

I rapporten fra komitéen som evaluerte den nye vikingtidsutstillingen i 1994 diskuteres temavalg, virkemidler, presentasjon av fagfeltet og formidlingsverdiene i utstillingen. Rapporten tar for seg utstillingen del for del og kommenterer detaljert valgene som er gjort. Måten galtlandssteinen presenteres på diskuteres flere steder. Ikke med ett ord, hverken her eller så langt jeg kan se i Ellen Høigård Hofseths egne tekster om utstillingen, nevnes tukthuslemmet som ble viking (Roesdahl *et al.* 1994; Hofseth 1999, 2000, 2001).

Menneskelevninger fungerer gjerne på spesielle og ekstraordinære måter når de er del av en utstilling (f.eks. Hylland 2008; Jenkins 2011, 2016). Folk lar seg fascinere, noen litt motvillig, og de stopper opp, ser, undrer seg. Det er noe sjokkerende nært i å møte fortidens

Figur 2. Gravmonter (monter nr. 3) i vikingtidsutstillingen med tukthusskjelettet utstilt.

Foto: Kirsten Helgeland/Kulturhistorisk museum.

menneskers kropper ansikt til ansikt. Skjelettet i vikingtidsutstillingen fungerer på denne måten. Folk stopper opp, undrer seg, og ønsker å vite noe om hva de ser på. Det første spørsmålet som stilles formidleren er gjerne «Er det ekte?». Det er vanskelig å gi dem et godt svar. Er det ekte hva da? Et ekte menneskeskjelett? Ja. En ekte viking? Nei, på ingen måte. Det vi møter her

er levningene etter et fattiglem som endte sine dager på Christiania Tugthus, død på 17- eller 1800-tallet, begravet på tukthuskirkegården – og gravd fram igjen i forbindelse med arbeidene med Ibsen-ringen i Oslo i 1989 (Harby 1990; Sellevold 1990; Slyngstad 1990; Rui 1997).

Det er tre arrangerte graver i vikingtidsutstillingen. Formidlingsgrepet søker å presentere gravkonteksten slik arkeologene avdekker den. Gravgoods – våpen – fra tre ulike tidspunkt i perioden er plassert i gulvmonter slik de kunne vært det hvis de fulgte en mann i døden. Gravene har fått fiktive navn og oppdiktede fødsels- og dødsår. Dette er en av de få stedene i utstillingen hvor det gjøres grep for å utfordre forestillingen om at vikingtiden er en enhetlig periode. Her vises det endring og forskjeller innenfor perioden vikingtid. To av gravene har ingen menneskelevninger. Det gir mening, det er ikke ofte skjelettmateriale er bevart i graver fra perioden, bevaringsforholdene for skjelettmateriale er generelt dårlige i Norge. Den tredje graven inneholder imidlertid et skjelett av en mann.

På gulvmonteret med skjelettet står det skrevet «Hal 750-802». Det plasserer denne som den eldste gravkonteksten av de tre. På gjenstandskortet knyttet til monterer identifiseres våpnene som sverd, skjoldbule, spyd og øks, hentet fra to ulike gravfunn fra vikingtid, i Ulven, Vestre Slidre kommune i Oppland, og Skjønne, Nore og Uvdal kommune i Buskerud. Om skjelettet står det på kortet «Gjenstand: Skjelett. Sted: Tukthuset, Oslo». Christiania Tugthus i Oslo ble revet i 1938. Stedsangivelsen byr på utfordringer for de fleste besøkende. Tidsangivelse for skjelettet er utelatt. Skjelettet er her gitt rollen som den imaginære vikingen Hal som skal ha levd fra 750 til 802 e.Kr. Informasjonen på kortet er for så vidt korrekt, men det vesentlige her er konteksten det skal illustrere – en vikinggrav. Mannen som døde på tukthuset i Oslo har blitt viking.

Utgravingen av kirkegården tilhørende Christiania Tugthus i 1989 var ikke planlagt. Siden tukthuset og kirkegården først ble tatt i bruk i 1741, er funn og skjeletter herfra ikke

fredet etter Kulturminneloven (LOV 1978-06-09-50). Det var anleggsarbeider i forbindelse med bygging av ringveien som avdekket skjeletter, og arkeologene ble kalt inn. Ca. 100 graver ble tatt opp, 23 av dem ble nøyere undersøkt (Sellevold 1990). Ytterligere utgravninger ble gjennomført i 1997, da ble 35 kister frembrakt (Rui 1997). Tukthus-skjelettet i vikingtidsutstillingen er fra utgravingen i 1989.

Tukthuset var da det åpnet i 1741 først og fremst bygget for å huse «De uverdige trengende» – dem samtiden mente selv hadde skylden for sin fattigdom (Slyngstad 1990:23). Her skulle tvangsarbeid gjøre barn, kvinner og menn til bedre mennesker og til nyttige medlemmer av samfunnet. Etter hvert kom kriminelle også til å sitte her. Dødeligheten var høy etter samtidens standard – på 1700-tallet ti ganger den man fant på slaveriet på Akershus lenger nede i byen. Omtrent 10 prosent av de innsatte på tukthuset døde hvert år. Kirkegården måtte som en konsekvens utvides flere ganger (Harby 1990; Slyngstad 1990; Rui 1997).

Å være uverdige trengende definerte samtiden slik: «Ingen uden Selvraadige, lade, modvillige, drukkenbolte, friske, ugudelige og arbeidsføre betlere skal modtages i Tugthuset, ikke de skrøpelige og rette fattige» (sitert i Harby 1990:19). Løsgjengere og tiggere ble sendt til tukthuset. Foreldre kunne bringe vanskelige barn hit for å få dem tuktet til god oppførsel. ”Dovne konfirmanter” måtte bli på tukthuset til de hadde stått for presten. Skoleplikt for allmuens barn ble innført i Norge omtrent samtidig med opprettelsen av Christiania Tugthus, og tukthuset ble i noen sammenhenger et virkemiddel i å sette makt bak kravet (NOU 2004:23).

Livet på tukthuset bestod av lange dager, dårlig mat, hardt arbeid og elendig luft i sovesalene. Dødeligheten reflekterte forholdene. Skjebnene som beskrives av slektinger og i arkivmaterialet (f. eks. Slyngstad 1990), er tung lesning. Hvorvidt mannen hvis skjelett nå ligger i vikingtidsutstillingen ble satt inn for drukkenskap, tyveri eller løsgjengeri vet vi ikke. Vi vet ikke mye om ham, ut over at han var voksen da han døde, og at han ble begravet på tukthusets kirkegård. Men noe

Figur 3. Utstillingslandskapet. Gravmonteren med skjelettet til høyre, minnesteinen midt i bildet.
Foto: Kirsten Helgeland/Kulturhistorisk museum.

spesielt lystelig liv er det vanskelig å se for seg at han kan ha hatt.

Etter kanskje 200 år i jorda på kirkegården ble denne mannen, i kraft av sitt utgravde skjelett, tildelt en ny rolle. Under arbeidet med utstillingen var det et ønske i prosjektgruppa om å kunne inkludere et skjelett. Det er lite skjelettmateriale tilgjengelig i Norge fra vikingtid. Tukthusmaterialet var relativt nygravd og rikholdig, og man valgte dermed å hente inn ett av disse skjelettene. Fattiglemmet fra tukthusets kirkegård ble dermed rekvisitt i vikingtidsutstillingen.

Den rollen har han nå spilt i 20 år. I mellomtiden har samfunnet rundt utstillingen endret seg. Ethiske normer og grensene for hva som er forsvarlig og god praksis, og hva som ikke er det, forvaltes av oss som lever, og de endrer seg med oss. Diskusjoner rundt repatriering, rettigheter til skjelettmateriale og etisk utstillingspraksis har i denne perioden vært spesielt intense (f.eks.

Mihesuah 2000; Clavir 2002; Turnbull and Pickering 2010; Jenkins 2011). Tukthuslemmet i vikingtidsutstillingen er i dag en etisk utfordring på måter han ikke var da utstillingen ble bygget.

Utstillinger er alltid plassert i tid og rom. At praksis og tenkning rundt utstilling av menneskelevninger har endret seg siden vikingtidsutstillingen ble laget betyr ikke dermed at denne type materiale nødvendigvis ville vært utelatt i dag. Det diskuteres i skrivende stund gode løsninger for utstilling av slikt materiale ved Vikingskipshuset på Bygdøy. Levningene etter Gokstadvikmannen vises i utstillingen. Menneskelevninger i utstillinger er utfordrende, men utfordringen med skjelettet i vikingutstillingen i Historisk museum er ikke tilstedeværelsen av menneskelevninger i utstillingen *per se*. Det er heller det at man i utstillingen lar tukthuslemmet illudere viking.

Som formidler i utstillingen er ikke utfordringen tukthuslemmet presenterer

begrenset til samtalen om autentisitet referert over. Den handler også om stien gjennom landskapet, om hovedprosjektet i formidlingen her inne: Å la besøkende møte og bli kjent med en historisk epoke. Tukthuslemmet inviterer til og åpner for en rekke interessante og utfordrende samtaler i utstillingen, men de handler ikke om vikingtid. Tukthuslemmets fortelling handler om en anonym mann som havnet på tukthuset i Christiania for 200 år siden, og om omstendighetene rundt hvordan han havnet i et monter i en utstilling om vikingtid.

Å trække sti gjennom en utstilling ved å formidle de døde

De døde skal respekteres – som de levende også skal det. Respekt er et kjernebegrep i vurderinger rundt utstilling og formidling av menneskelevninger i museer (Norsk ICOM 2014; Jenkins 2011). I vår omgang med Bjor og Arnstein som levde og døde i Setesdal og England på 1000-tallet, og med dem som døde på Christiania Tugthus på 17- og 1800-tallet, er respekt avgjørende. Det gjelder også for våre besøkende fra inn og utland. Vi har en forpliktelse til å utfordre og stille spørsmål, men vi skal søke å gjøre det med respekt.

I ICOM's museumsetiske regelverk (Norsk ICOM 2014) under punkt 4 trekkes profesjonelle standarder så vel som interesser og trosforestillinger i opprinnessamfunnet frem som viktige rammebetingelser for formidling av sensitivt materiale: «Følsomt materiale må presenteres med stor takt og med respekt for den opplevelse av menneskelig verdighet som alle folkeslag har felles» (Norsk ICOM 2014 pt. 4.3). ICOM's regelverk brukes ofte som et slags sannhetsvitne i museumsdiskusjoner. Ideen om en felles opplevelse av menneskelig verdighet er viktig – og utfordrende. Ekstra utfordrende er kanskje måten respekt og verdighet i disse diskusjonene får et slør av universell objektivitet. Felles enighet om at dette er viktig, er lett å peke på. Felles forståelse av hva det innebærer å vise respekt er en helt annen sak (Jenkins 2011, 2016; Greenfield 2013).

Vårt tukthuslem og hans museumshistorie illustrerer dette. Hvis museumsformidling grunnleggende sett handler om å ta våre gjenstander på alvor (Dudley 2012, 2014; Thomas 2016), har skjelettet i vikingtidsutstillingen gått seg bort. Hans historie handler ikke om vikingtid, det handler om Christianias tukthusvesen på 17- og 1800-tallet. Når de personlige historiene som ligger latent i utstillingen blir tema, tar han oss til nyere utgravings og utstillingshistorie, og til utviklingen av sosialvesenet i Norge. Ikke til vikingtiden.

Bjor og hans bidrag til formidlingsmulighetene i salen peker også på noe grunnleggende om gjenstandene våre. Når de inngår i en så tett fortelling som den vikingtidsutstillingen utgjør, står de i fare for å drukne. De er der for å støtte fortellingen, ikke i kraft av at de selv har en historie å fortelle. Direkte formidling kan gi en mulighet til å løfte dem fram på en annen måte og legge til rette for en type personlige møter med fortidens mennesker mange besøkende setter pris på. I det rike utstillingslandskapet til Ellen Høigård Hofseth møter både besøkende og formidlere fortiden i form av gjenstander og fortellinger. På ulike stier og med ulike stopp langs stien åpnes muligheter for å bli kjent med dem som levde før oss. Ikke alle man blir kjent med her inne er vikinger, og de forteller svært ulike historier. Men alle bidrar de til å gi besøket, og formidlingen, dimensjoner.

Takk til

Spesiell takk til Kathy Elliott, som har vært min døråpner og guide til vikingenes verden i første etasje i Historisk museum gjennom mange år, og også til hvordan utstillingen ble til. Og til Ellen Marie Næss, som var med og gravde tukthus-skjeletter, og som stadig er skjelettene – om de nå er vikinger eller tukthuslemmer – engasjerte talsperson i møte med museumspraksis og museumsformidling.

Summary

This paper explores the disseminative potential and implications of two exceptional objects that make part of Ellen Høigård Hofseth's Viking exhibition, and how the meeting between the exceptional object, the museum guide and visitors can shape the museum experience. The rune stone from Galteland, commemorating Bjor, a young man who died in battle in England in 1015 or 16, is the largest original object of the exhibition. The stone invites vistas into local and European history of the time, as well as the cultural history of Norwegian heritage management. The human skeleton, displayed in a recreated Viking Age grave, originally belonged to an inmate of the Christiania poor house who died sometime during the 18th or 19th century. In exploring this object, what emerges is not the Viking past. Rather, attention is drawn to a different historical period altogether, and to shifting perspectives on respectful and ethical practice in exhibition work.

Referanser

- Black, G. 2011 *Transforming Museums in the Twenty-first Century*. Routledge, London.
- Clavir, M. 2002 *Preserving what is valued. Museums, Conservation, and First Nations*. UBC Press, Vancouver.
- Clifford, J. 1997 *Routes: Travel and translation in the late twentieth century*. Harvard University Press, Cambridge & London.
- Dudley, S. H. 2012 Encountering a Chinese horse: Engaging with the thingness of things. I *Museum objects: Experiencing the Properties of Things*, S. H. Dudley (red.), s. 1-17. Routledge, London.
- 2014 What's in the drawer? Surprise and Proprioceptivity in the Pitt Rivers Museum. *The Senses and Society* 9(3):296-309.
- Falk, J. H. 2009 *Identity and the Museum Visitor Experience*. Left Coast Press, Inc, Walnut Creek.
- Greenfield, J. 2013 *The Return of Cultural Treasures*. Cambridge University Press, Cambridge.
- Harby, S. 1990 De glemte døde på Arbeidersamfunnets plass. *St Halvard* 1990(3):6-14.
- Hylland, O. M. 2008 Museum og kranium. Institusjonell bevaring av menneskets viktigste kroppsdeler. *Nordisk Museologi* 2008(1-2):157-168.
- Hofseth, E. H. 2008 [1993] *Fra Istid til Kvitekryst*. Utstillingskatalog. Kulturhistorisk museum, Oslo.
- Historien bak handelskvinnen på Kaupang. Kvinnegraver fra vikingtid langs Vestfoldkysten. *Viking LXII*:101-129.
- 2000 Steinrøys, steinrøys - svelvt i hjel?? Glimt fra prosessen bak et utstillingstema. *Viking LXIII*:122-154.
- 2001 Fjellgravene på Tullinløkka. Tanker før og etter utstillingspresentasjonen. *Viking LXIV*:133-161.
- Jenkins, T. 2011 *Contesting Human Remains in Museum Collections. The Crisis of Cultural Authority*. Routledge, New York.
- 2016 *Keeping their Marbles. How the Treasures of the past ended up in Museum... and Why they should stay there*. Oxford University Press, Oxford.
- Knirk, J. E. 1997 Galteland-steiin rekonstruert. *Universitetets Oldsaksamling, Årbok* 1995/1996:121-37.
- LOV-1978-06-09-50 2009 [1978] Lov om kulturminner (Kulturminneloven)
- Mihesuah, D. A. (red.) 2000 *Repatriation Reader: Who Owns American Indian Remains?* University of Nebraska Press, Lincoln.
- Norsk ICOM 2014 *ICOMs museumsetiske regelverk*. Tilgjengelig fra: <http://norskicom.no/wp-content/uploads/2016/02/ICOMs-museumsetiske-regelverk.pdf> [Besøkt 14.11.16]
- NOU 2004:23 *Barnehjem og spesialskoler under lupen Nasjonal kartlegging av omsorgssvikt og overgrep i barnevernsinstitusjoner 1945–1980*. Utredning fra et utvalg oppnevnt av Barne- og familiedepartementet 19. desember 2003. Avgitt 1. november 2004. Statens forvaltningstjeneste statens trykning.
- Pratt, M. L. 1991 Arts of the contact zone. I *Profession* 91:33-40.
- Purkis, H. 2013 Making Contact in an exhibition zone: Displaying contemporary cultural diversity in Donegal, Ireland, through an installation of visual and material portraits. *Museum and society* 11(1):50-67.
- Roesdahl, E., A. L. Christensen og M. Bredal 1994 *Evaluering av vikingtids-utstillingen ved Universitetets Oldsaksamling*. Evalueringsrapport. Universitetets Oldsaksamling, Oslo.
- Rui, L. M. 1997 *Arkeologisk undersøkelse Tuktuhuskirkegården*. Byantikvaren i Oslo, oktober 1997.
- Selleveid, B. 1990 Likkister i veien. *St.Halvard* 1990(3):15-21.
- Schorch, P. 2013 Contact Zones, Third Spaces, and the Act of Interpretation. *Museum and society* 11(1):8-81.
- Simon, N. 2010 *The Participatory Museum*. Museumz, Santa Cruz.
- Slyngstad, M. 1990 De uverdige trengende. *St.Halvard* 1990(3):23-27.
- Turnbull, P. and M. Pickering (red.) 2010 *The Long Way Home: The Meaning and Values of Repatriation*. Berghahn, New York.

PRIMITIVE-TIDER.COM

ISSN 1501-0430

PRIS KR. 200,-